

Oponentský posudek na disertační práci

Mgr. Natalji Volkové

Literární strategie přelomu 20. a 21. století: varianta B. Akunina

Předložená práce je pokusem o monografické zpracování tvorby soudobého ruského prozaika Borise Akunina. Nebudu v tomto posudku parafrázovat obsah práce, zaměřím se jen na některé problematické aspekty autorčina přístupu, přičemž mé případné výtky na adresu disertační práce bych doporučoval chápat především jako výzvu k diskusi při obhajobě předloženého textu.

Pokud disertační práci Mgr. Volkové chápeme jako pokus o monografický rozbor díla sledovaného autora, je třeba konstatovat, že autorka úkol víceméně zvládla. Prokázala solidní znalost díla B. Akunina, obeznámenost s kritickou literaturou a dovedla (zdá se, že zdařile) prozaikovy texty charakterizovat a rozkrýt jejich významové roviny. Jakkoliv lze mít k dílu autora, jehož si vybrala, oprávněné kritické výhrady (zde by Mgr. Volkové slušel výraznější *kritický* pohled na probírané texty), autorka se se svým úkolem vyrovnala se ctí a v tomto bodě – tedy chápeme-li text výhradně jako monografii o Akuninovi – je její práce přijatelná a vyhovující.

Nicméně podíváme-li se na disertační práci z jiného úhlu, začnou se výrazněji vyjevovat problematické pasáže. Má-li být název práce současně vymezením tématu, pak Mgr. Volkova svůj úkol nesplnila. **Literární strategie přelomu 20. a 21. století: varianta B. Akunina** implikuje, že předmětem práce bude úvaha o podobě soudobé prózy přelomu století a o místě, které v moderní literatuře zaujímá spisovatel, jenž autorku disertační práce zajímá. Zde musím konstatovat, že o „literární strategii přelomu 20. a 21. století“ se z disertace nedozvíme nic, kromě několika obecných proklamací o postmodernismu.

Nenaplnění zadání vyplývající z názvu považuji za stěžejní problém předloženého textu. A jeho nápravou by nebyla jen kosmetická změna názvu práce. Oním stěžejním problematickým a problematizujícím momentem je absence literárního kontextu tvorby Borise Akunina.

V rámci světového kontextu sledovaný autor nepřináší nic nového; nebál bych se tvrzení, že pozice Borise Akunina v kontextu moderní prózy je zcela irelevantní, uměleckým přínosem srovnatelná řekněme s takovým Danem Brownem. Jediný autor, jenž je v tomto bodě opakovaně připomínán, je Umberto Eco. Zde ovšem postrádám hlubší úvahu, jenž by v daném případě jistě byla na místě, o vztahu, podobnosti či odlišnosti těchto dvou autorů.

Mgr. Volkova hovoří o Akuninově erudici a znalosti japonské kultury. Zde se tedy přímo nabízela možnost prokázat, zdali se nějakým způsobem v jeho práci neodráží vliv japonské popkultury, na Západě ceněné a považované za téměř kultovní pro svérázné zacházení s pravidly jednotlivých žánrů (nemluvě o tradicích japonské detektivky a japonského historického románu, které zřejmě musely být Akuninovi velmi blízké). Atd.

Bohužel ani kontext soudobé ruské psané produkce, nepočítám-li nepočetné zmínky o jiných ruských „postmodernistech“, nikterak neobohacuje portrét Borise Akunina. A přitom by byl na místě – zvláště, zdůrazňuje-li autorka mimořádný úspěch Akuninových románů. Základní otázka - Čím je Boris Akunin natolik výjimečný, že mu Mgr. Volkova přikládá v kontextu moderní ruské prózy takový význam? – tak zůstává v podstatě nezodpovězena, nepočítám-li několik vágních konstatování.

Dnes o důležitosti „kontextových studií“ pochybuje málokdo. O to výrazněji chybí důkladně zpracovaný literární kontext v odborném textu koncipovaném tak, jak je koncipována disertační práce Mgr. Volkové. A zvláště proklamuje-li autorův postmodernismus. Důsledkem naprosté absence kontextu pak je, řekl bych, nadhodnocení uměleckého významu Akuninových populárních spisků.

Další z problematických rysů práce Mgr. Volkové jsou jednak sklon nahrazovat analýzu pouhým popisem situace či obyčejným konstatováním, jednak stálé opakování téhož. Typickým příkladem spojení obou nešvarů je opakované ujišťování o tom, jak je Boris Akunin úspěšný. Přesnější analýzu příčin úspěchu, nebo vymezení jeho úspěchu coby fenoménu buď literárního, nebo spíše sociologického, však v práci nenajdeme. Nebo je snad jedinou příčinou to, že Akunin zvládá žánr, či že je slovy autorky disertace „virtuózní stylist“? Není první tvrzení příliš obecné a druhé zase nadnesené? A tak by šlo pokračovat ve výčtu dál.

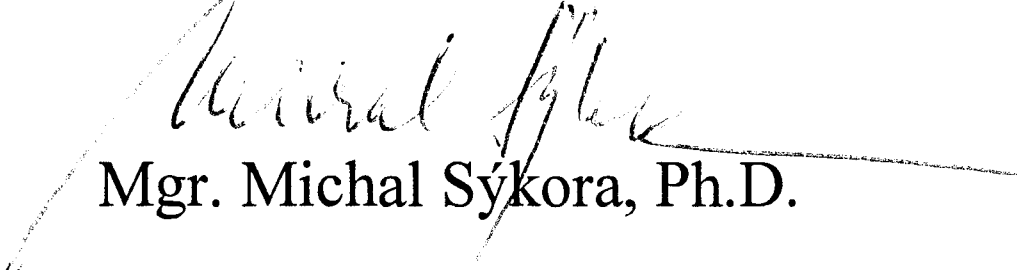
Rozpaky vzbuzuje také zarputilost, s jakou autorka disertace trvá na dělení literatury na masovou a elitářskou (z hlediska postmodernistické literatury takové úvahy

nedávají příliš smysl). Způsob její argumentace vzbuzuje domnění, že existuje nediferencovaná masa „masové beletristiky“, a pak zase cosi jako „elitářské psaní,“ přičemž obojí jsou zřejmě jakési neurčitelné, až metafyzické kategorie, a Mgr. Volková je bezelstně užívá v těch nejpodivnějších kontextech (viz např. na s. 32, kde srovnává rychlost, s jakou Akunin zvládá psát tři romány do roka, s hypotetickou rychlostí, jakou píše blíže nespecifikovaný elitářský spisovatel...). Zřejmě to souvisí s tím, že autorka disertace s některými pojmy zachází dosti lehkomyšlně; v tomto bodě ovšem je třeba objektivně uznat, že ne vždy to bude jen její vina. Názory některých ruských soudobých teoretiků, o které se opírá – aspoň se tak zdá na základě jí uvedených citátů –, působí poněkud obskurně, pokud jde o práci s pojmy (úvahy o tzv. „novém realismu“ či „postrealismu apod.). Proto nelze s jistotou říci, zdali např. úvahy o tom, s jakou metodologií přistupovat k rozboru postmodernistického románu, jsou neblahým teoretickým lapsem nebo jen logickým důsledkem četby některých autorů. Takže když např. autorka dochází k závěru, že Akunin je „postrealista“, tato charakteristika nemá valnou výpovědní hodnotu, neboť z hlediska literárněvědné terminologie jde o neukotvený pojem.

Obecně si troufám tvrdit, že by práci neuškodilo zkrátit. Mnohde je autorka vskutku mnohomluvná, některé pasáže jsou dosti „sémanticky řídké“, což platí zejména o místech, kdy se Mgr. Volková pouští do abstraktnějších teoretických úvah. Zejména prvních padesát stran textu má tendenci nesmírně široce pojednávat o mnohém, a přitom nic podstatného nesdělít.

Jak již bylo řečeno, za přínosnou považuji tu část práce, kde se Mgr. Volková věnuje spíše než abstraktním úvahám konkrétní analýze. Zde prokazuje pečlivost, všímavost a bohatou znalost ruské klasické literatury.

Všechny výše uvedené nedostatky práce považuji za zásadní, nicméně i přesto – zvláště s přihlédnutím k autorčině zaujetí tématem a k tomu, že by případné přepracování disertační práce (již jen pro zvolené téma) sotva přineslo kýženou změnu k lepšímu - **práci k obhajobě doporučuji.**

Mgr. Michal Sýkora, Ph.D.

Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

30. dubna 2007